

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті визначено, що важливою проблемою сучасного класичного університету є формування лідерської позиції студентів, успішне вирішення якої дасть змогу забезпечити різні сфери життєдіяльності суспільства кваліфікованими фахівцями, здатними успішно виконувати поставлені перед ними професійні завдання на основі розбудови активної взаємодії з іншими працівниками. Зроблено висновок про те, що під лідерською позицією розуміють стійкий особистісний утвір людини, який дає можливість їй зайняти центральне місце в статусно-рольовій структурі певної групи, а також бути спроможною значною мірою впливати на одногрупників та вести їх за собою на шляху досягнення загальної мети. Доведено, що студентський вік має значні потенції для формування лідерської позиції та лідерських якостей людини, тобто цей вік є чутливим для формування особистості як лідера. Наголошено, що у зв'язку з цим виникає актуальна потреба в забезпеченні цілеспрямованого формування лідерської позиції в студентів класичного університету.

Ключові слова: студент, лідерська позиція, лідерські якості, класичний університет.

У сучасному суспільстві, що є складною синергетичною системою, значно підвищується роль особистості як суб'єкта та продукту соціальних відносин, адже кожна людина, беручи участь у різних видах діяльності, тією чи іншою мірою впливає на подальший розвиток соціуму. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування лідерської позиції в студентів вищих навчальних закладів, успішне вирішення якої дасть змогу забезпечити різні сфери життєдіяльності суспільства кваліфікованими фахівцями, здатними активно працювати заради розквіту рідної країни, успішно виконувати поставлені перед ними професійні завдання на основі розбудови активної взаємодії з іншими працівниками.

У науковій літературі [6; 8; 14] наголошено, що флагманом вищої освіти традиційно є класичний університет, який є потужним центром інтеграції освіти, науки, виробництва й культури. Як наслідок, випускники класичних університетів традиційно обіймають ключові посади в різних сферах життєдіяльності сучасного суспільства, а тому саме до студентів цих навчальних закладів висувують підвищені вимоги не тільки в плані рівня їхньої професійної компетентності, а й стосовно сформованості лідерської позиції.

Як свідчить аналіз наукової літератури, українські та зарубіжні вчені дослідили різні аспекти проблеми формування лідерської позиції особистості. Так, у наукових джерелах визначено: сутність та основні ознаки лідерства як соціально-психологічного феномена (Є. Аркін, О. Бодальов, Н. Жеребова, Р. Кричевський, Б. Паригін та ін.), специфіку формування лі-

дерських якостей в учнівській та студентській молоді на різних етапах вікового розвитку (Д. Алфімов, О. Бодальов, Ю. Кращенко, А. Лутошкін, М. Риженко, Н. Семченко та ін.), шляхи та методи формування лідерської позиції (А. Макаренко, М. Рожков, В. Сухомлинський та ін.).

Отже, вчені зробили вагомий загальний внесок у дослідження вищевказаної проблеми. Водночас під час проведення наукового пошуку з'ясовано, що проблема формування лідерської позиції студентів класичного університету досі є недостатньо дослідженою. Варто також зазначити, що успішному її вирішенню стає на заваді низка таких наявних суперечностей: між потребою суспільства у вихованні студентів вищої школи як лідерів нової генерації та фактичним станом виявлення майбутніми фахівцями лідерства в сумісній діяльності; між значними потенційними можливостями формування в майбутніх фахівців лідерської позиції в навчально-виховному процесі класичного університету та недостатнім рівнем реалізації цих можливостей у реальній виховній практиці; між необхідністю розробки та запровадження в класичному університеті нових ефективних форм, методів, технологій формування лідерської позиції студентів та домінуванням у цьому вищому навчальному закладі традиційних підходів до вирішення порушеної проблеми.

Мета статті – охарактеризувати проблему формування лідерської позиції студентів класичного університету.

Насперед, для цього необхідно уточнити поняття “лідерська позиція”. Якщо встановлено на основі аналізу наукової літератури, вчені трактують це поняття неоднозначно. Так, за висновками багатьох дослідників (Є. Вороніна, І. Кенгурова, О. Хмизова та ін.), лідерська позиція – це інтегративне, відносно стійке, динамічне особистісне утворення, яке характеризується певною сукупністю ставлень людини до людей та до самої себе в загальній системі соціальних відносин. Прихильники наведеної думки також стверджують, що лідерська позиція людини зумовлена системою її цінностей, ідеалів, потреб, мотивів і переконань та виявляється в лідерській поведінці та діяльності [1; 13].

За Н. Гутаревою, лідерська позиція особистості виявляється у відповідній ролі в певній соціальній системі, коли авторитет, влада й повноваження цієї особи добровільно визнають інші члени групи, а тому вони готові їй підкорятися та слідувати за нею [2]. Певною мірою схожу думку висловлює С. Луткін, який зазначає, що сформованість лідерської позиції свідчить не тільки про наявність у людини відповідних лідерських якостей, а й про її спроможність виконувати певні функції управління на прохання групи. А тому лідерська позиція людини виявляється в її спроможності до лідерської поведінки як “роботи по обслуговуванню інтересів групи” [7].

На основі врахування різних тлумачень вищезазначеного поняття зроблено висновок про те, що в контексті дослідження лідерська позиція – це стійкий особистісний утвір людини, який дає змогу їй зайняти центральне місце в статусно-рольовій структурі певної групи, а також бути спро-

можною значною мірою впливати на одногрупників і вести їх за собою на шляху досягнення загальної мети.

Очевидно, що педагоги мають приділяти значну увагу питанню формування лідерської позиції в кожній особистості на різних вікових етапах її становлення. Однак особливої значущості це питання набуває для молодшої людини під час отримання нею вищої освіти, оскільки саме після закінчення вишу його випускники мають розпочати самостійну професійну діяльність. Крім того, сприятливим фактором для формування лідерської позиції людини є її вікові особливості в студентському віці.

У цьому плані уточнимо, що студентський вік особистості, як правило, відповідає пізньому юнацтву та є дуже важливим етапом у розвитку особистості. Зокрема, К. Ушинський у свій час зазначав, що віковий період від 16 до 22–23 років є вирішальним у житті молодшої людини, адже саме в цей час визначається загальна спрямованість особистості, а також “у вогні, який оживляє юність, відливається характер людини” [12]. Видатний учений підкреслював, що виявлення молодими людьми активності, ініціативності є цілком природним явищем, а тому не треба намагатися штучно обмежити їхню свободу, однак водночас педагоги мають дбати про те, щоб “матеріал, який в цей час вливається в душу юнака, був гарної якості” [12, с. 441–442].

Результати досліджень сучасних науковців довели що, в особистісному розвитку людини на етапі старшого юнацького віку відбуваються деякі важливі зміни. Зокрема, студенти характеризуються активним оволодінням цілим спектром соціальних ролей дорослої людини, набуттям юридичної та економічної відповідальності, включенням у різні види соціальної активності, оволодінням майбутньою професією. Важливо також зауважити, що пізню юність фахівці вважають найсприятливішим періодом для завершення формування психофізіологічних та особистісних якостей людини, забезпечення гармонійного поєднання її інтелектуальної та соціальної зрілості [6; 7; 8].

Крім того, майбутні фахівці зазвичай відрізняються високим рівнем пізнавальної мотивації, приділенням значної уваги власному духовному збагаченню, професійно-особистісному зростанню, самовдосконаленню й самореалізації. Для студента характерними є інтенсивний розвиток естетичних почуттів, формування цілеспрямованості, наполегливості, самостійності та ініціативності. У старшому юнацькому віці в особистості зростає також інтерес до моральних проблем: пошуку сенсу власного життя, усвідомлення значення обов’язку й відповідальності в житті людини тощо [3; 9; 10].

Важливою особливістю студентського віку є також те, що коло інтересів майбутніх фахівців не обмежується тільки процесом навчання. Вони беруть активну участь у різних видах спільної діяльності: трудовій, науково-дослідній, суспільно-політичній, дозвільній тощо. Як наслідок, становлення особистості студента відбувається в складній системі людських відносин (усередині студентських груп, між викладачами та студентами, студента з іншими людьми). На підставі вищевикладеного фахівці роблять ви-

сновок про те, що студентський вік має значні потенції для формування лідерської позиції та лідерських якостей людини, тобто цей вік можна сприймати як сенситивний для формування особистості як лідера [4; 5; 11].

Висновки. Як свідчать результати проведених ученими наукових пошуків та дані власного пілотного дослідження, в реальній практиці не всі студенти класичного університету спроможні повною мірою реалізувати свої потенційні лідерські можливості, здійснювати свідому регуляцію власної поведінки та цілеспрямовано впливати на дії інших людей. А тому виникає актуальна потреба в забезпеченні цілеспрямованого формування лідерської позиції студентів класичного університету, що є необхідною передумовою їхньої успішної життєдіяльності в сучасному соціумі та подальшого ефективного розвитку суспільства загалом. У перспективі заплановано визначити структуру та зміст лідерської позиції студентів класичного університету.

Список використаної літератури

1. Воронина Е. В. Омысление лидерской позиции педагога как условие развития его профессионально-педагогических компетентностей [Электронный ресурс] / Е. В. Воронина, И. М. Кунгурова // Международный научно-исследовательский журнал. – 2013. – № 2 (9). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-liderskoj-pozitsii-studenta-v-obrazovatelnom-protsesse-pedagogicheskogo-vuza>.
2. Гутарева Н. Ю. Лидерская позиция в современном обществе / Н. Ю. Гутарева // Молодой ученый. – 2015. – № 11. – С. 1185–1187.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник / И. А. Зимняя. – Москва : Университ. Книга : Логос, 2007. – 384 с.
4. Кращенко Ю. П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у системі студентського самоврядування : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ю. П. Кращенко. – Київ, 2012. – 20 с.
5. Куриця А. І. Відповідальність як чинник розвитку лідерських якостей : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / А. І. Куриця. – Київ, 2013. – 20 с.
6. Курільченко В. В. Формування інтелектуальної культури учнів підліткового віку в центрі довузівської освіти класичного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / В. В. Курільченко. – Харків, 2016. – 215 с.
7. Луткин С. С. Осмысление лидерской позиции педагога как условие развития его профессионально-педагогических компетентностей / С. С. Луткин // Педагогическое образование в России. – 2010. – № 2. – С. 57–63.
8. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. П. Мещанінов. – Київ, 2005. – 509 с.
9. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.
10. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – 2-е вид. – Київ : Каравела, 2008. – 352 с.
11. Семченко Н. О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. О. Семченко. – Харків, 2005. – 20 с.
12. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии / К. Д. Ушинский // Ушинский К. Д. Собрание сочинений. – Москва ; Ленинград : Изд-во АПН, 1950. – Т. 8. – 776 с.

13. Хмизова О. В. Формування і розвиток лідерської позиції у майбутніх учителів початкових класів в освітньому просторі ВНЗ / О. В. Хмизова // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць. – Умань : Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, 2011. – Вип. № 4 (Ч. 1). – С. 278–283.

14. Штеймільер І. О. Науково-методичне забезпечення акультурації іноземних студентів класичного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / І. О. Штеймільер. – Харків, 2015. – 249 с.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2016.

Махновский С. С. Формирование лидерской позиции студентов классического университета как педагогическая проблема

В статье определено, что важной проблемой современного классического университета является формирование лидерской позиции студентов, успешное решение которой позволит обеспечить различные сферы жизнедеятельности общества квалифицированными специалистами, способными успешно выполнять поставленные перед ними профессиональные задачи на основе развития активного взаимодействия с другими работниками. Сделан вывод о том, что под лидерской позицией понимается устойчивое личностное образование человека, позволяющее ему занять центральное место в статусно-ролевой структуре определенной группы, а также быть в состоянии в значительной степени влиять на своих одногруппников и вести их за собой на пути достижения общей цели. Доказано, что студенческий возраст имеет значительные потенции для формирования лидерской позиции и лидерских качеств человека, то есть этот возраст является сенситивным для формирования личности как лидера. Подчёркнуто, что в связи с этим возникает актуальная потребность в обеспечении целенаправленного формирования лидерской позиции у студентов классического университета.

Ключевые слова: студент, лидерская позиция, лидерские качества, классический университет.

Makhnovskiy S. Forming Leadership Position of the Classical University Students as a Pedagogical Issue

The present paper determines that the important aim of a modern classical university is to form a leadership position of students achieving which enables to ensure different spheres of social activity with skilled specialists who can successfully fulfill their professional functions basing on active interrelation with other employees. As it is stated, the notion "leadership position" is interpreted by the scientists in different ways, including the following variant: as an integrated, relatively stable, dynamic personal feature which is characterized by a certain amount of person's attitudes towards other people and him/herself in the general system of social attitudes. It is also a person's demonstrating an appropriate role in a social system where his/her authority and power are willingly acknowledged by other group members and they are eager to obey and follow him/her. It also means that a person possesses certain leadership qualities, the ability to fulfill certain functions of governing if it is requested by the group and to implement leadership behavior as a means serving the interests of the group. The scientific literature analysis shows that in research leadership position is understood as a stable personal characteristic which enables a person to take the central place in the status and role structure of a certain group and also to influence its members and lead them to achieving the mutual goal. It is proven that student age has considerable potential for forming leadership position and leadership qualities. This fact highlights the topical necessity to ensure conscious forming leadership position of the classical university students.

Key words: student, leadership position, leadership qualities, classical university.